

Taavruma nalautag̃ma ilisautigaana nayummatigiraksrag̃inipiaqtilaamnik uvamnik, aglaan God-mun anipkairuamun tuqruanik. ¹⁰Ilaan iñuulijagaana tuquruksrag̃uqama tuqquviksramaagnaichuamiñ, suli iñuulivsaagnaigaana. Suliami niñiugigiga iñuuligaluamiñiaqtilaaga ilaanun. ¹¹Suli ikayugaksrag̃igivsiña añaayyutiluña, iñugiaktuat iñuich quyyatikrsraq̃umaut God-mun iñuuliraunipkun, kiuvlugich iñugiaktuat iñuich añaayyutinich.

Paul Allañuḡaa Sivunniug̃utini

¹²Quyaruña isumama killuliqirualinñmaña itqag̃ag̃ikapku iñuuniaḡusiga sivuḡaani iñupayaat, ilivsiñhaaḡluami takkuvsiññi, qanuq iñuunaruña piłutaitchuakun piñḡaḡutaitchuakullu sivuḡaani God-im. Iluqaan iññiqiniga aulanñitkaa iñugruinñaum pisaasuataa, aglaan God-im nagliktuutiqp̃ana. ^{13,14}Tavra tuyuutitka ilivsiññun taiguallagisi kanjicsimmaḡiksinaatkaluaḡuvsiña, kanjicsimmaḡ iksitquyugaluaqtuña ilivsiññun, kanḡugiyumiñaiḡluña uvluani Atanipta Jesus qaikpan, uvaḡaptauq kanḡugiyumiñaiñmatun ilivsi.

¹⁵Qanuq uvaña nalupqisuñitchuña ilivsi arguasuñisilaavsiññik piñḡuañisilaamnik, ullaqqaḡuñagivsi aasii ullatqilḡil̃lusi, piqaquvlusi malḡuiqsuaḡlugu quviasaḡusiamik. ¹⁶Innauvva, ullaguk̃ivsi sivunmukkuma nunañiñun Macedonia-m, aasii utlitg̃kuma Macedonia-miñ nalaulḡil̃lusi, ilivsiññun upaluḡaiyaquluna iglauniksramnun Judea-mun. ^c ¹⁷Tainna piyumakama, isummitqigaqsiññiaqtuag̃uvik? Naumi. Sivunniulaitchuña uvaña nunam iñuñisun, aḡiqqaḡut̃iñ piłaitchuatun. ¹⁸Nalupqinaisilaañatun God-im il̃mun itilaana, tainnatun uqaluutivut ilivsiññun aḡḡautaug̃iññaitchut piyumaañiḡl̃l̃apta. ¹⁹Silas-lu Timothy-lu uvañalu alḡaqrsuutigiñag̃ikput ilivsiññun Iḡñiña God-im, Jesus Christ. Ilaa iññitchuq iñuktun aḡiqqaḡut̃uni taññiḡl̃aitchuatun. Ilaan ataramik pisuugaa suna piñiaḡniṽlugu uqallausig̃irani. ^d ²⁰Qanuq ilaagun iluqag̃miḡ God-im unniqsuq̃hiis̃iñi taññiḡarut. Taamna pisig̃iṽlugu uqallausig̃isuug̃ikput Amen, ilaagun nanḡaqaptigu God. ²¹God-im atausiñḡuqataupkañagaatigut uvagullu ilivsiññun Christ-mun, suli ilaagaaḡuta ilaan savaamiñun, ²²nalunaiññutchiḡuta inmiñuksriṽluta, Ilitqusig̃iksuani iñuupkalla-siṽlugu summatipt̃iñi il̃imatquvluta ilaanun pig̃itilaapt̃iñik. ^e

²³Qaisukkaluañḡaḡmaunñi Corinth-mun, qaiñitchuña. God il̃isimar̃uq il̃mun ittuamik uqaqtilaamnik ilivsiññun. Qaiñirrutig̃igiga qanusig̃aḡuñiḡ̃l̃l̃usi. ²⁴Atanniqs̃im asuñiḡ̃l̃l̃usi ilivsi ukpiḡutis̃il̃u, qanuq ukpiqtuagulluataqavsi, aglaan savaqatig̃isuk̃ivsi quviasuutivsaqaquvlusi pisig̃ilugu ukpiḡutiksi.

2 ¹Sivunnipañaruña isumaḡnaqtuakun ullatqiguñiḡ̃l̃l̃usi. ²Qanuq uvaña quviasuutaiqsitkuvi, allamik iñuñmik quviasaaqtiksraitchuña ilivsi quviasuutaiqsittag̃ma quviasaañisuaḡuvsiña. ³Suli tuyunaruña aqullig̃ñi tuyuutimni tainna tuyuusivsun, isumaat chaktitquñiḡ̃l̃l̃uña ilivsiññun ullakuvsi quviatchaktitiksramnun, qanuq nalupqisuñitchuña quviasunma quviatchaktinniaḡmigaasi. ⁴Tuyuqavsi, iñuill̃iupiaḡatanaruña isumaḡl̃uñalu il̃umni, qianaruñanñi, mamiatchaḡuñitkivsi aglaan il̃isimatqug̃ivsi qanutupayauraq piṽittag̃itilaavsiññik.

Suliquḡig̃inaḡun Piłuksiruamun

⁵Aglaan taavruma iñuum isumaalluksairuam kisima isumaḡtiñaitkaana, aglaattaq̃ ilivsi isumaḡtitañammigaasi, tunik̃isaq̃lugu uqallausig̃igiga.

⁶Taamna iñuk naamaruamik tatavsausiaqaañiktuq atisiṽlusi naḡḡuksruqavsiñḡ.

^c 1.16 Ac 19.21. ^d 1.19 Ac 18.5. ^e 1.22 Eph 1.14.

⁷Tavraasii paŋmapak suliquitigiŋaigaksraġigiksi itqaumaŋaiġlugu killuliqiana, aasii qapiŋaisaaġlugu payarituŋiġlugu mamiatchaunmun iġlutuġumiŋaiġlugu tatavsausiani. ⁸Tavraasii iŋiulagivsi tuniqsiġlaaŋtqivvlugu piviuŋtaqquŋtiksi ilaanun. ⁹Taamnal pisigivlugu tuyuŋagivsi, uvaŋa uuktuaguklusi iġlitchuġisag-luŋa kamakkutiqaġniaqtılaavsiŋŋiik supayaakun. ¹⁰Kialiqaa killuliqiana suliquitigiŋaikkaqsi itqaumaŋaiġlugu, uvaŋaptauq suliquitigiŋaiġmigiga itqaumaŋaiġlugu. Suliquitigiŋaiŋagupku killuliquon itqaumayumiŋaiġlugu, suliquitigiŋaiġigiga pisigivlusi, sulii pisivlugu Christ. ¹¹Pitchaiġisaqŋlugu Tuuŋgaq atiqaqtuŋ Satan-mik akimmatiksraŋaniŋ uvaptiŋniŋ, qanuq nalunjiŋmigivut ilaan piraġausiŋi.

Paul Piŋiksraqtuq Troas-mi

¹²Tikiŋŋama Troas-mun alġaqsruutigisuklugu tusaayugaaġiksuaq Christ-kun, Atanġum piviksriŋŋagaŋa alġaqsruutquvluna, ¹³aglaan isumaga tutqiksillaŋjaruq paqinŋiŋŋapku aniqatiga Titus tavrani. Tavraasii qimaŋagatka aasii iglauvluŋa Macedonia-mun.^f

Christ Akimmatauruq

¹⁴Aglaan God quyyavigirauli ataramik akimapkairuaq uvaptiŋnik pisigivlugu atausiŋŋuqatauŋaniqput Christ-lu, sulii tilisiruaq uvaptiŋnik sumulliqaa, quliiŋaqtuŋaŋutitquvlugich iŋuich Christ-mik. ¹⁵Qanuq iviġakkikput God alġaqsruutigikaptigu Christ akunġanni iŋupayaat, tamatkua annaurrauniaqtuallu suksraunġiqsauniaqtuallu. ¹⁶Tamatkua suksraunġiqsauniaqtuat qanuqpsiŋillaivlugich tuquniksraŋannun piŋuusiŋiraulutiŋ, tamatkuali annaurrauniaqtuat attaqsraŋaivsaŋaqtugich iŋugunmik isuitchuamik. Kiŋa nalliummativa alġaqsruutigiŋyumiŋaqtuglu tusaayugaaġiksuaq? ¹⁷Kisimiŋ tamatka uvaptiktun ittuat, alġaqsruiruat piŋŋuŋaŋutaitchuakun, nalunaiqsanji God-im, alġaqsruiruat iŋumun ittuamik Christ-kun, God-im takkuani pimmatun. Uvaguŋ inŋitchugut allatun iŋuġiaktuatun iŋuktutun alġaqsruiruatun God-im uqaluanik iŋumun inŋaiġlugu, maniŋŋagniuŋitigiŋiŋaqtuglu.

Alġaqsruiriksraqtat Tusaayugaaġiksuamik

3 ¹Isumanasi uvamnun uqautitqiksagusalusi uvaguŋ nalliummatiniŋluta akuqtuusiaksraŋtiŋnun ilivsiŋŋiŋ. Tuyuutinik piqauktusrauvisa iŋuich allat aglaanjiŋŋiik akuqtuŋnaqsillaŋutiksraŋtiŋnik ilivsiŋŋun, naagga ilivsi tuyuutivsiŋŋiik allanun akuqtutitqutinik uvaptiŋnik? ²Naumi. Ilivsi Corinth-mi ukpiqtuaguruvasi tuyuutitun ittusi, ilisimanaqsisisksrat nalupqinaiaġlugu kisuutillaaptiŋnik. Qanuq allanŋuqtaunaruat iŋuutichisi iŋupayaat qinillaŋaich, ³aasii allanŋuqtaunaruatigun iŋuutichivsiŋun ilisimanaqtitkiksi ilivsi itilaaqsi tuyuutitun aglaanjisun Christ, uvaguŋ alġaqsruiniŋiptigun ilivsiŋŋun. Tuyuutitun inŋitchusi aglaaguruatun misuktautitaqtugich, aglaan ilitqusiġiksuaŋagun iŋuuruam God-im. Kamaginiataŋtikisi pitqurat titiqtuurat saapaqayaamun uyaŋaŋmun, aglaan iŋuuvlusi God aglaŋaruatun ilivlugu pitquramiŋiik uummativsiŋŋun.⁸

⁴Tavra allanŋuqtaunaruat iŋuutchivsi nalupqisunjisitkaanŋa, alġaqsruiniŋa akuqtuŋnaqtillaanjanik God-mun Christ ikayuqŋluna. ⁵Isumanaqsillaŋuŋitkiga uvaptuŋruiniŋaqtuq piŋlasiŋasugalugu iŋiqsiŋiŋ tainnatchimik savaamik. God-im suaŋŋasiqsugaŋa, ⁶nalliummatillasivluŋa alġaqsruutigiŋyumiŋaqtuglu God-im nutauruaq sivunniugutaa iŋuich annagniksraŋatigun. Taamna nutauruaq sivun-

^f2.12-13 Ac 20.1. ⁸3.3 a Ex 24.12. b Jr 31.33; Ez 11.19; 36.26.

niugun inñitchuq utuqqaqtun sivunniugutitun, aglausimaruatitun pitqurani, tuqqunmik tatavsautiqaqtuatun kamaksriñitchuni. God-im nutauruq sivunniugutaa inñuggutauruq isuitchuamun Ilitqusiğiksuaqun.^h

⁷ Utuqqaqauruq sivunniugun titiqtuurraunaruq uyagañmun, aasii inñuich ilitchuğipkaqługich piłutautilaanjanik kamaksriñiññiq God-mik aasii tuqqutaułlavluni. God-im aitchuutiginaga qamaniqpaqaqługu Moses-unnii kiiñaña qinñağnaqsinaruq Israel-guruanun qinñilgunaiqsaałlaan. Taamnaasii qaumaniqpak nalunaqsinañsuanjanmiuq.ⁱ ⁸ Aasiil iğluani, qaummağiñhaasugruktuq piqatauruq nutauruamun sivunniugunmun, qanuq Ilitqusiğiksuaq itqanaiyağai inñuich inñuunik-srañannun qilañmi. ⁹ Inñuich aliñjarut tautukamirruñ qaumaniqpak utuqqaqauruq sivunniugun aitchuutaumman, ilitchuğipkağmatin suksraunğiqsaunik-sra-mik. Qanutuñhaaq aliugnaqtiguruq nutauruq sivunniugun ilitchuğipkairuq inñuñnik nalaunñasipkaqtayuyumiññaqtilaanjanik sivuğaani God-im. ¹⁰ Aasiisuli nutauruq sivunniugun qanutupayauruq aliugnañhamaaqtiguruq utuqqaqauruamiñ sivunniugunmiñ, utuqqaqauruq sivunniugun ililłavlugu aliugnautiqanaitchuatun qanauñni. ¹¹ Qanuq utuqqaqauruq sivunniugun isukñiñjaruq aliugnañakpan, nutauruq sivunniugun isukñitchumiñaitchuq aliugnañhamaaqtuksauruq.

¹² Uvagu ilisimavlugu God-im nutauruq sivunniugutaa isukñitchumiñaisilaanjanik, minitchiluta ilañjanik algaqsruinñitchugut. ¹³ Moses-tun piñitchugut matutuliqsuatun kiiññamiñnik Israel-guruat tautuqunñiğugich qaumanini nalunaqsisaññaqtilaanjanik.^j ¹⁴ Iliñich kanqisilañjarut, qanuq uvlupak-unnii taiguaqaminñ God-im utuqqaqauruamik sivunniugutaanik, kanqisilañchut simmausiñatilaanjanik ilaan nutauruamik sivunniugutaanik Christ-kun. Taamna ittuq Moses-gum taalutaqtuutaatun piññaitchuatun-suli. Kisianik ukpiligmata Christ-mun taamna taalutaq piqsasuuuruq. ¹⁵ Aan, uvlupañmun-aglaan isumañich taalutaqtuqtuatun-suli ittuq naalağnikamisigik Moses aglaañ, inñuum taiguağmagich. ¹⁶ Aglaan inñuk mumikami Ataniğmun kanqisisuuruq, taalutaq piigmatun isumañaniñ. ¹⁷ Atangum tavrani sivuniğigaa Ilitqusiğiksuaq aitchuiruq inñuggunmik, aasii Ilitqusiğiksuaq inñuñmiinman, taamna inñuk atanniqsimaraitchuq. ¹⁸ Tavraasii uvagu ukpiqtuaguruaguut taalutaitchugut irigumiñagluta Atangum qilañminñjaqtauruamiñ qaumanganiñ. Uvagu qinñiqtuinññaqaptigu Ataniq ukpiğutikun, allañjuqtuagtugut ilaatun ilisaññaqłuta, sulii Atangum Ilitqusiğiksuañata kiikaa ilisaññaqtitkaatigu ilaatun.^k

Piqpañnaqtuat Aitchuusiñ Puuqaqtuat Qikuyyanik

4 ¹ Aitchuusiññaqñiqapta nagliktuutaagun God-im, qanutun aliugnaqtigiruumik algaqsruutigiraksramik uqaluksrirusiamik, nikatchagluta ağıulañchugut. ² Paaqsaañagiga kiñaliqaa algaqsruiruq suqpanaqsiliqłuni naagga ilumun inñitchuamik, naagga pisaasuğmiağutikun, naagga allañjuqtuqługu God-im uqalua. Tainna uvaja piłaitchuña. Aglaan algaqsruisuuruña ilumutun, sivuğaani God-im pimmatun. Iluqagminñ ilisimaruat uvamnik, taamna anñigumiññağaat ilumun inniługu. ³ Aasii tusaayugaagiksuaq algaqsruutigikkaga talutuğniqpan kimulliqaa, talutuğniqsuq kisiiññun tamatkununa suksraunğiqsauniaqtuanun. ⁴ Tamatkua ukpiliññaitchuat kanqisitchailirağai tusaayugaagiksuaq god-inañata mattuma nunam, Tuunğaum. Ayaupkaqtitauruatun ittuq, tautuqunñiğugu qilañminñjaqtauruq qaumanga Christ, God-itun ittuam. ⁵ Algaqsruutigigikput Jesus Christ Atangunivlugu. Algaqsruutiginñitchuñ uvamnik. Uvagu ilivsi kivgagigiptigut Jesus pisigivlugu. ⁶ God-im uqallañaruam uumiña, “Qaummaum simmausiñliuñ taaqtuq,” kanqisipkanagaatigut aliugnaqtuumik kamanautaanik Christ. Ilaimña

^h 3.6 Jr 31.31. ⁱ 3.7 Ex 34.29. ^j 3.13 Ex 34.33. ^k 3.18 Ro 8.29; Ga 4.19; Phil 3.10

ilaan simmausikkaña taaqtuana uummatipta ilaan qaumanigmiñik, uvaptiñnun ilitchuǵipkaqtugu ilaan qaumanini takunnaqaptigu Jesus kiiñña.¹

⁷Aglaanuvva pigigikput taamna piqpañnaqtuaq aitchuusiaq puuqaqsiiññaqtugu nunamiñ savaanik timiptiñnik, sunauvva tautuquvlugu iñupayaanun taamna sapigñnaqtuaq suañjan iluptioniittuaq God-miñ piruagutilaanjanik, uvaptiñniñ pisunaǵnani. ⁸Qanusipayaakun ihuilliuqtitaugaluagaqtugut, akiilipkalaitchugut. Qanuqsausiisitaugaluagmiraqtugut, uñjasilaitchugut. ⁹Nagliksaagtitaugaluag apta suksraalañmigaatigut. Ilauvagut akilivsa ulǵutkaluakkañatigut, aglaan tuqunñiñtuta. ¹⁰Tavraasii ataramik anayanniuqtuaqtugut tuqutauniksramun, Jesus-tuttauq ilisimanaqsitquvlugu iñuulipkaǵuutilaapput Jesus-mun iñuuruamun iluptioni. ¹¹Iñuuniqtutitilaptiktun, itqanaitchugut tuquyumiñaqtuta Jesus pisigilugu. Tamañjanun-aglaan tuqutaunǵaiññuraqpata ilisimanaqtitkivut Jesus-mun iñuuruamun iluptioni iñuulimatilaanñiñnik tuquyumaatuaq timivut. ¹²Anayanniuqtuaqtugut tuqunmiñ pisigivlugu alǵaqsruñiñiqput, ilivsi piqaquvlusi isuitchuamik iñuggunmik.

¹³Uqautigigikput taluqsraiqtuta ukpigikkaqput, tainnatchimiktauq ukpigutituaqtuta iñuktun aglañaruatun Bible-ni inna, “Ukpilianikama uqarraqsinaruñña.”^m ¹⁴Nalupqigijitkikput God anipkañjaruaq Ataniǵmik Jesus-mik, anipkaiyumiñaqtitilaanjaniktauq uvaptiñnik atausiññuqataunjaruanik Jesus-mun, aasii qaǵǵisiluta piqatigilusi ilaan irviñmiñun. ¹⁵Iluqaan iglutukkaǵa anniqsuutauruq ilivsiññun, iñuvsaat kiikaa annaurraummata God-im nagliktuutiqpañagun, quyyativsaaksraqqtusi God-mun, aasii ilaa nangausiaqavsaaǵilñuni.

Iñuuniq Ukpigutituaqtuta

¹⁶Tavraasii nikatchagluta aǵiulaitchugut. Timivut piyyuǵusaiññaǵaluagtillugich, uvagupiaqput iluptioniittuaq suañasilaqtauviiññaǵuuruq nutauruamik iñuggunmik uvlutuaǵman. ¹⁷Tamatkua ihuilliuǵutivut pañmapak suuvgruñatichut sivisuñit-chullu, itqanaiyaqsiiññaatigut nakuaqsrisigitquvlugich God-im kamanagñiqsrat quviasuutiksirrutiñi uvaptiñnun isuitchuamun. ¹⁸Qanuq qiiñiqtuiññañitkikput suna tautugnaqtuaq, aglaan ukpigutikun qiiñiqtuiññaǵikput tautugnaitchuaq, qanuq suna tautugnaqtuaq piigumaatuaq, aglaan suna tautugnaitchuaq isuksraitchuq.

5 ¹Qanuq ilisimarugut tupqich iñuuvigikkavut nunami maqutauga-luaqpata, timivut, igluqpaqaqtugut qilañmi maqutauyumiññaitchuanik, God-im savaañiñnik, iñuich savaaǵiñisañiññik. ²Umani pañmapak timigikkaptiñni iqtualiguurugut, piñaiǵuuvluta, piyummipiagataǵaqtugut allaññuqtatquyumavlugich timit qilañmiññaqtauraǵuǵlugich, ³qanuq ilitqusiññiñauyumañitichugut timaiññtuta. ⁴Iñuññapta makkunani tupiǵni, iñugruñiññauvluta timiptiñni, iqtuaǵuurugut ihuilliuǵutituaqtuta. Mattagumaññañitkaluaǵivut makua tuqullaruat timivut, aglaan atiyumaññaqǵugich nutauruat timiksrauvut, tuqun simmiñigumaq iñuggunmik. ⁵Tavrurumunauvva God-im itqanaiyaǵaatigut, sulii ilaan aitchuññaatigut Ilitqusiǵiksuamiñnik, uvaptiñnun nalupqigitqunñiññuq.

⁶Tavraasii ataramik qapiñaisaǵusiaqǵaluataǵuurugut. Iñisimarugut iñuññapta makkunani iñugruñiññauruani timini, niǵuqsimarugut Ataniǵmiñ, ⁷iñuuvluta ukpigutikun, ilaa tautuaǵiññiññuq. ⁸Qapiñaisaǵusiaqǵaluataqtugut, aasii timigikkaptiñniñ piitchuumaññaqaluatugut aimaagukkaluatuta piqatigilugu Ataniq. ⁹Tavraasii, aimaagaluagupta piqatigilugu Ataniq, naagga piitkaluaǵupta ilaaniñ, ataramik iviǵaumanilupaǵigikput. ¹⁰Qanuq iluqata niptaqtuksraupiaqtugut

¹4.6 Gn 1.3. ^m 4.13 Ps 116.10.

sivugaanun Christ aasii isivigiqsauluta, atausiullaaluta, akiljusiaqağumaugut sutigun piŋaraptigun iñuunŋapta timigikkaptiŋni nunami, nakuuruatigun naagga pigiitchuatigun.ⁿ

Christ Avilaitqasiugaatigut God-mun

¹¹ Taamna tainnainman, puttuqsrivluta Atangum qiksigraksrauti-laanjanik, uvagut ukpiqusaagivut iñuich. God ilisimaruq ukpignaqtilaaptiŋnik algaqsruiniptiŋni, aasiivsauq puttuqsritquyumagiga taamna ilivsiññun. ¹² Uvagut akuqtuğnaqsiniavsaaŋitchugut uvaptiŋnik ilivsiññun, aglaan kanŋugiyumiñaiqsinn iluksiniñnaqtugut, ilivsi kiggutiksraqaqlvusi iñuunun kamasaağutiqaqtuanun iñuich qiniñanjanik, puttuqsrisuŋağnagu qanupiaq itilaanŋat ilumiŋni. ¹³ Kinnagağupisa uvagut? Tainna iñuich ilaŋjisa uqautigigaatigut. Kinnagağniğupta, taamna nanğautauruq God-mun. Qaurimmağiiğniğupta, anniqsuusiaqautiginiagiksi. ¹⁴ Iluqaisa savaavut pigivut, pisigivlugu Christ piviuttaqquitiqpaŋa uvaptiŋnun. Nalupqiginağigikput Christ tuqurrinatalaŋa iñupayaanik, tavraasii iluqağmiŋ tuqunaruq. ¹⁵ Iliŋavluta tuquqatiginaaruatun Christ, uvagut tavrannaaglaan uvaptiŋnułhiñaq iñuunaiqsuksraurugut aglaan pisilugu Christ tuqunaruq aasii anipkaqtauvluni pisigivluta.

¹⁶ Tavra paŋmapaŋmiñ-aglaan, isummatiginağigikput kiñaliqaa qaahñamigun qiniñanjanin. Qaŋaavlugu isummatigisuŋagaluağuptigu Christ iñugruiniñatun ilivlugu, tainna isummatigillainagikput. ¹⁷ Tavraasii, kiñaliqaa atausiŋnuqataukami Christ-mun, nutaagūqtauruq. Taimanisun inŋaiqsuq tavrannaaglaan, qanuq pivulliich pilğusikaŋi piqsut, aasii ilaa nutaagūqtauvluni surağağnipayaamiñ.^o

¹⁸ Iluqağmi taamna nutaagūqtauniq qairuq God-miñ, ilauraaliquuamiñ uvaptiŋnik inmiñun Christ-kun, aasii aitchuqluta savaamik algaqsruutigitquvlugu ilaan ilauraaliullatilaani iñuunik. ¹⁹ Sivuniğigiga Christ tuqutaagun, God-im ilauraaliuŋagai nunam iñuŋi, pasinaqługich piłuutiŋisigun. Aasii ilaan piksraqtaaginağigikput algaqsruutigitquvlugu uqaluksrirutini ilauraaliuğnikun God-mik. ²⁰ Tavra uvagut Christ kivgağigaatigut, aasii God-im atugaatigut uqautitquvlusi. Apigipiagivsi, Christ araklipiağatağmatun ilivsiññik, ilauraaliutisitchi God-mun.

²¹ God-im Christ piłutaiñnaruq atausiŋnuqatigipkaŋagaa piłuunmun, uvagut atausiŋnuqataunaruaguut Christ-mun, atausiŋnuqatiginağigikput God-im nalaunŋataa.

6 ¹ Uvagut savaqatigiğniqapta God-lu, apigipiagivsi anniqsuusiaqquvlusi God-im nagliktuutiqpaŋagun. ² Qanuq Bible-ni God uqallaŋaruq,

“Piviksraq nalautinman, iviğaumaginağigiga naalağniñiksrağa ilivsiññik. Uvaŋa ikayuŋagivsi annaurrauniksraqsi tikiñman.”

Uvva paŋmapak God-im akuqtuiviksraŋa uvaptiŋnik nalautittuq. Uvva paŋmapak annaurrauniksraq nalautittuq.^p

³ Iñuuniłuktugut atausiq-unnii iñuk ukpiqsailisuŋiğlugu Ataniğmun, nagğunaqtuaq paqitquyumanığlugu algaqsruiniptigun. ⁴ Uvagut kivgauniłuktugut God-mun akuqtuğnağukluta supayaakun, manimmilğutikun, iñuiliğutikkaluakullu sigliğniğutitigullu navianniğutitigullu, ⁵ ipiğaqtuqsigñikullu tigutaqtaunikullu sanmiraiñikullu qinnakłutiŋ tatiruanik, siggaqtutikullu siñiksraiłliuğnikullu unnuani quviqtailivluni kaaksiuniğmiłu.^q ⁶ Uvagut-suli iñuuniłuktugut piłuksitçailivluta, ilisimalluatağmavlugich God-im ilumun ittuaŋi, qiniñiğluta, piaqłuktaiŋiğluta, iñuuvluta ilitqusigiksuam suaŋŋataagun, piviuttağipiaqługich iñuich, ⁷ uqaqluta ilumutun, iñuuvluta God-im suaŋŋataagun, nalaunŋasipkaqtaunavluta sivugaani God-im naamaruanik satkuliqsaurugut aŋuyautigiyumiñaqługu nalaunŋaruq.

ⁿ 5.10 Ro 14.10. ^o 5.17 Jn 3.3-7; Ga 6.15. ^p 6.2 Is 49.8. ^q 6.5 Ac 16.23.

⁸Pilluataqtuagurugut-suli Ataniġmun, iñuich isummatigilluataġaluaq-patigut, naagga isummatigigaluaqpatigut suunġlauniluta, iñuich nangiġaluaqpatigut naagga pasigaluaqpatigut. Piññuqaqtualigaluaġaatigut aasii uvagut pitqiksiganjitchugut. ⁹Iñuich-unnii naluruatun uvaptiñnik iliuqluta, naagga uvva ilisimanagluataġaluaġmiugut, tuquaqsiuratun iliuqtauvluta, uvvauvagut iñuummiugut, tatavsqaaturuatun naagga tuqtaulaiñmiugut. ¹⁰Isummatigiraumm iugut isumaqtualivluta, naaggauvva ataramik quviasuktugut, iliappaurualivluta, naagga uvva aitchuiyugaqtugut iñugiaktuanik quviasaagusianik allanun, suġauttaitkaluaġmiugut, naaggauvva piqaqtugut iluqaiñnik qilañmiññaqtauruanik quviasaagusianik.

¹¹Iłauraatkaa Corinth-mi, nunummisijitkivsi uqallautiksraptiñnik ilivsiññun. Saġiagigivsi piviuttaġivlusilu. ¹²Iłauraagġiigtilluatamik piqanġiññigupta avanmun, uvaña ilammiuġutigta ilivsiññun patchisaunġitchuq ilivsi, aglaan ilammiuġurri patchisauyumiñaqtuq. ¹³Piviuttaġisiña uvaña piviuttaqsrısıptun ilivsiññik. Uqatigivsi uvaña nanmiñiq miqlitquġiruatuñ ilivlusil.

Kiliktuusiat Ukpigutaiñnikun

¹⁴Piqasiqsuġnagich ukpiñaitchuat piraġausiññi, qanuq tamatkua nalaunġaruat iñuich piruksraunġitcut sunik piłusisqirauruat pisuukkanġiñnik, qaummauptauq piqatigiyumiñaiñmagu atautchikun taqtuqaq.^r ¹⁵Christ-gum atisiqatigiyumiñaqpaun Belial tuunġaq? Naumi. Tainnatuttauq ukpiqtuaguruqaq sumik piqasiqsuutiviksramiñnik piiñmiuq ukpiñaitchuamun. ¹⁶Taapkunattuttauq God-im añaayyuvikpaña imaqagumiñaiñmiuq iñuuraqpañmik. Uvagut ukpiqtuaguruqaq God-im añaayyuvikpañatun ittugut, qanuq ilaa iñuuruq iluuptiñni, Bible-ni uqallausiġmisun inna,

“Uvaña iñuuniaqtuña iluñiñni, suli kukiługluña akunġanni.

Uvaña God-iginiagaanaña aasiili ilinich uvaña iñugilugich.^{s t}

¹⁷Taamna pisigilugu, piqasiqsuġnagich ukpiñaitchuat piraġausiññi. Avinġasitchi ilinġiñni. Uvaña Ataniq piraksrigivsi. Piqyaañagich pigiitchuat piraġausiñich, aasii iviġaumaniaqtuña akuqtuġlusi.^u

¹⁸Suli Aapauluña ilivsiññun, ilivsiliasii uvaña iġniġilusi panigilusilu, uvaña uqallaktuña Ataniq sapigñagñiqsrauruqaq.^v

7 ¹Piginiqaptigik taapkua unniqsuqlıisıt, piviuttaġirauruasii, salum-maqta uvaptiñnik piłuutipayaaniñ timiptiñnullu ilitqutchiptiñnullu salumailisauruaniñ sivuġaani God-im. Iñuunilukta kiikaa piłuutaiññiaġluta, qanuq kiksigiġikput God.

Paul Quviasuktugut

²Saġiagisigut piviuttaġilutalu. Pimaqłuiñaitchugut iñuñmik. Asiñuurrinġaitchugut iñuñmik. Ivayaġniñaitchugut iñuñmik. ³Taamna uqallausiġiñitkiga suaksagłusi naagga pasilusi. Uqallautiñagivsi sivuani piviuttaġivaiññusi atausiññuqatiginiñivlusil iñuuqatigiikkaluagupta naagga tuquqatigiikkaluagupta. ⁴Ukpigiqpakkivsi, suuramikunnii kanġuġiñitkivsi. Qapiñaisaagutauqpaktusi uvamnun, quviatchaktitpakłuña iłuiñliuġnimni.

⁵Tikitkaluaqaptaunnii Macedonia-mun, piłainġiaqsiagviitichugut, iłuiñliuqtitaukapta-aglaan qanusipayaakun, nagliksaaqtitaunikun ukpinaitchuaniñ, isumaaluutiptalu ukpiqtuanun.^w ⁶Aglaan God-im, qapiñaisaagłisuuruam tamatkuniña nikatchaktitauruanik, qapiñaisaanaġaatigut Titus qaipkaqługu

^r 6.14 Dt 22.10. ^s 6.16 a 1 Co 3.16; 6.19. ^t 6.16 b Lv 26.12; Ez 37.27. ^u 6.17 Is 52.11.

^v 6.18 2 S 7.14; 1 Ch 17.13; Is 43.6; Jr 31.9. ^w 7.5 2 Co 2.13.

uvaptiḡnun. ⁷Qapiḡaisaaḡusiaqaniḡmiugut qaiḡiḡanik kisianik, aglaallu pisigivlugu ilaan qapiḡaisaaḡusiaḡa ilivsiḡiḡiḡ, ilaan quliaqtuagutivluta ilivsiḡiḡun kipigḡniuttaḡinivluḡa tautugukluḡa, isumaaluutivsigullu sutigun piruatigun ilivsiḡiḡi, sulii kipigḡniugutivsiḡiḡiḡ ivigagukluḡa, quviatchavsaaḡipksuaḡaruḡa tamatkua tusaayugaagikapkich. ⁸Isumaagutigiḡaigiga tuyuḡaniḡa ilivsiḡiḡun, nunuurallakkaluḡaruḡa ilitchuḡiqqaaqama qanutun isumaatchautiginiqavsigik tuyuutitka. Aglaan isumaatqitkaasi sivikit chuamik. ⁹Tavraasii quviasuktun, pisigisunagḡnagu isumaatchaktitauniqsi, aglaan isumaatchautiginiqavsigik piḡuutisi aasii isumalitqikḡusi. Tainnatchim isumaagutim qagḡisillammasi God-mun, anniḡitkivsi. ¹⁰God-im iḡuk isumaaliqsinmagu piḡuutit pisigivlugich, aasii isumalitqikḡuni iḡuum nunuuragilaitkaa taamna qanuq qagḡirigisuugaa ilaan annaunmun. Aglaalli ukpiḡaitchuam isumaagutaa tuqqutauruq. ¹¹Ilivsiḡiḡiḡ ilitchuḡiḡaruḡa qanutun anniqsuusiaqagḡaqtilaḡanik isumaagunmiḡ God-im pipkaḡmagu. Qanutupayauraq isumalitqinaruḡa. Qanutun piyummatininarusi patchisauḡunḡiḡusi. Qanutun uumigiliqsiginiḡagiksi piḡuun. Qanutun annaḡasuktigiliḡusi ilaanni pigiitchuaq piimmaḡiksipiaḡaiḡiḡasugalugu, qanutun kipigḡniuttaḡivlugu piigukluḡu. Qanutun tatavsḡaḡagiksi piḡuusiḡiri. Qanusipayaakun ilisimanaqsinarusi nalautilaavsiḡiḡiḡiḡ pasinaḡumiḡaiḡiḡusi taavrumuuna.

¹²Tuyuḡagivsi tainna tuyuusivsun sivuḡaani God-im puttuqsritqivlusi qanutupayauraq piviuttaqutitaaqtilaavsiḡiḡiḡiḡ uvaptiḡnun. Taamna sivunniugutigiḡaigiga ikayuḡhaaqsasunagḡnaguunnii iḡuk piḡuksiruaq, naaggaunnii iḡuk killukuaḡusiaqatuaq. ¹³Tavraasii qapiḡaisaaqtaḡaruḡa. Aasii kisian qapiḡaisaaḡusiaḡa piqutigiḡitkiga, aglaallu quviasuqatigiḡhaaqḡuḡu Titus pisigivlugu ilivsi tagialasaḡiḡiḡiḡiḡiḡ. ¹⁴Qanuq uvaḡa nangḡaḡagivsi ilaanun aasii ilaan inmiḡiḡiḡ ilitchuḡivlugu nangaiḡiḡa ilivsiḡiḡiḡiḡ ilumun itilaḡanik. Tainnatuttauq supayaurat uqautitka ilivsiḡiḡiḡiḡ ilumun inmatun, tainnatun nangḡaḡavsi Titus-mun, nangaiḡiḡa ilumun inḡammuiḡ. ¹⁵Aasii ilaan piviuttaḡilivsaḡaḡaasi itqaqamiḡu iluqavsi kamakkutiḡaḡniqsi inmiḡun, piyumapiaqavsigiglu iluqaisa piraksriutiḡi. ¹⁶Qanutun quviasuktigirun, qanuq nalupqiginiḡivsi supayaatigun kamaksriḡiḡaqtilaavsiḡiḡiḡ.

Ukpiqtuat Aitchuirut

8 ¹Aniqatiit, ilisimatqugivsi aḡaayyuliḡiruanik iluqaani nunḡani Macedonia-m. Iliḡisa satqummiḡagaat God-im nagliktuutiḡpaḡa ²iḡuiḡliuḡpauragaluḡaḡ aḡmiḡ. Qanutun iliappautigialuḡaḡmiḡ aitchuiḡarut siḡiḡataipiaḡataḡlutin, qanuq quviasupiaḡataḡarut. ³Uqallautiyumiḡaḡivsi nalupqisunḡiḡu ilinisa aitchuiḡiḡannik piyumiḡaqtilaoramiktun, piyumiḡaqtillaatqik-unnii qaanḡiḡuḡu aitchuiyummatiqaqpaiḡiḡutin uvamnun unnii kiaqsrunḡitkaluaqtillutin. ⁴Arapiaḡata ḡagaatigut akuqtuquvlugich maniich aitchuutitin piqatauyumavlutin quviasuutaani ikayuḡḡum ukpiqtuanik Jerusalem-mi. ⁵Aasii tamatkua aḡaayyuliḡiruat qaanḡisugrunḡagaatunnii niḡiugikkaḡput, qanuq inmiḡnik ilaaguaqqaḡarut Ataniḡmun. Piyummatiqarut kamagiyumavlugu God-im pisuutigikkana supayaatigun uvagut uqallautiptigun ilimiḡnun. ⁶Aitchuiḡammata piyummatiqpaḡaḡlutin kiaqsrunḡagikput Titus ullaquvlusi, katitquvlugich aitchuutisi maniich, taavrumuuna naatquvlugu savaaq isagutiḡakkana ilivsiḡiḡiḡ. ⁷Tainnaptauq piḡuataanikavsi supayaatigun, ukpiḡutivsiḡiḡiḡ, uqatqtaunivsiḡiḡiḡ God-mun, ilisimmativsiḡiḡiḡiḡ Ataniḡmik, sulii piviuttaqutivsiḡiḡiḡ uvaptiḡnun, tainnatuttauq piḡuataḡaḡitchi aitchuiḡiḡkun. ⁸Pitquraliḡitkivsi taavrumiḡa pitquuḡlusi, aglaan pisuksaḡutigiḡiḡiḡaḡa aitchuiyumalaagutaa allat, ilisimanaqsitquvlugu piviuttaqutikisi ilumun

* 8.1-4 Ro 15.26.

⁶Nalunaigilugu una. Iñuk nautchirriruaq iñugiapianjitchuanik nautchiaksranik katitchiñiaqtuq iñugiapianjitchuaniktautq nauruanik nautchiaksrat nauganikpata. Aasiivsauq iñuk nautchirriruaq iñugiaktuanik nautchiaksranik katitchiñiağmiuq iñugiaktuanik nautchianik. ⁷Ilivsigullaa iñuich ilivsi aitchuisitichi sivunniutivsisun, pisunjtikavsautigillaan piñaiğłusi, naagga pirusraupiağasugalusi. God-im piviuttağigaa iñuk quviasuutiqaqtuq aitchuiñigmik. ⁸Aasii God-im aitchuğumiñağaa agliğugich supayaat pigiraksrağik-kasi, ilivsi piqağumiñaqsilusi ataramik naamasilugich pigiraksrağikkasi sippiğlugich-unnii, aitchuiqpakkumiñaqsilusi supayaanun savaağiksuanun. ⁹Taavrumuuna aglausimaruq Bible-ni inna. Iñulluataq “aitchuiyumiñağniaqtuq nagliktuutinik nauttaasunağnagich iñiappañnun. Ataramik inuajaiñiaqtuq nagliktuutiksrağumiñağluni ataramik.”^a ¹⁰God-im aitchuiñinatun nautchiaksranik iñunmun nautchirriruamun, aasii taapkunajña punniğmik niqiksramik, tainnatun-suli piqaqtinniağaa pigiraksrağiravsiñnik, sippakuulaağluguunii pigiraksrağsi, ilivsi nauttañaiğłusi aitchuiyumiñaqsilusi allanun, taavrumuunaasii agliğağlugu nagliktuuiłatutilaaqsi.^b ¹¹Piłluataqtitauniaqtusi supayaami, aitchuiyumiñaqsilusi nauttañaiğłusi. Aasii qaitkuptigik aitchuutisi, iñuich quyyatiqaqtinniağisi God-mun. ¹²Qanuq aitchuiñiqsi piqaqtitchiğiññanjitchuq piłliuqtuanik ilaaguqtaunaruani God-mun, aglaattauq iñugiaktuat quyyatiksriugmigi God-mun. ¹³Aitchuiñivsi nalupqinağniğaa ilumun akuqtunajilaña tusaayugaağiksuaq Christ-kun aasii kamagivlugu. God-ttauq nangausiaqagnağmiuq taavrumuuna, ilivsilu nauttañiğłusi aitchuiñivsigun Jerusalem-miittuanun, iluqaiñnullu allanun. ¹⁴Suli ilinjisa kasuğumaniagaasi, añaayutilusilū pisigilugu aliugnaqtuq nagliktuutiqaña God-im iluvsiñniittuq. ¹⁵Quyyavigisiuñ ilaan aitchuutiñi pisigilugich, aliugnaqpaiğłutiñ uqalugianilgunaitchut.

Paul Patchisaiñniagnaña Alğaqsruiniğmiñi

10 ¹Uvaña Paul, araktuagivsi taluğnaiğłuna suammatiñaiğłusilū, Christ piğusiatun, uvaña uqautikkusiaqaguuruña taluqsrالیğusunivluna sivuğañiutikama ilivsiññun, aasii taluqsraiqłuna tuyuutimni ilivsiññun. ²Apiğigivsi iñuuniağusiqaqunijłusi uvaña suammatilusi uqaluksraqağumiñaqsisağłuna nayuqsutiguma ilivsiññun. Sivuniqaqtuñ suammatiyumaalliqługich ilasi ilimasuktuat uvamnik aullasiqağnivluna iñugruiññanjsun nunam. ³Qanuq iñugruiññağaluaññağma, atuñitchuñ iñugruiññaauruam sivunniugutiñiñik piğusiñiñiğlu akimasaqama añaayanimni. ⁴Atuğiga God-im sapiğñağniqsrauruq suaññataa akiłisaqługich iluqaisa tamatkua suañavlutiñ akiłiłiqsuutiruat tusaayugaağiksuaumun, atuñitchuñ iñugruiññaum suaññataani. ⁵Sivuniğigiga una, uvaña qapiqtılaitchuñ uqağlaqutipayaani, ilumun inñitchuanullu isummatinun iñuich akiłiłiqsuutigisaasuukkañiññun ilumun ittuanun God-ikun. Iñuich suksraağipkallagitka ilumun inñitchuanik isummatiñiñnik, aasii kamagirraqsivlugu Christ. ⁶Nalupqisuñaiğuma iñugiagniqsrasi kamaksriraqsisilaañannik, taqijaniñitchuñ tavaşağuglugich tamatkua kamasuutaitchuat.

⁷Qiniqsigik tamatkua nalupqisuñiağataqtuat Christ-mun tilirağinivlutiñ. Inmiñik isummatigipiagumiñ Christ-mun tilirağinivlutiñ inmiñnun itqautilich, uvagut ilumupiağataq Christ-mun tilirağinatilaaptiñnik. ⁸Uqavigaağutiğivai ļaurallakkaluagağpkuunnii atanignaqtuga, añjuqsiyumiñaitchuñ uqalumni. Atangum aitchuñagaña taavrumiña atanignaqnmmik sivunmuktuqtitqivlusi ukpiğutivsiñni, qapiņasipkağniñaiğłusi. ⁹Taamna uqallausigigiga

^a9.9 Ps 112.9. ^b9.10 Is 55.10.

isumatqunij̄husi iqsisaagsiññaḡasugalusi uvaḡa tuyuutipkun. ¹⁰ Qanuq iñuich uqaqtut, tuyuutiñjavruma isumayugaaḡnaqtut suamarullu, aasii iñukpalliḡami, irrusiqaagsiv̄luni sayaitchuatun alḡaqsruiniñḡalu masaqsriñaiḡpiaqtuq. ¹¹ Tainnatchit iñuich kañiqsiḡich tamatkua uqaluutigikkavut tuyuutitigun piiñḡapta, pisuummigivut nayuqsiutikapta.

¹² Iḡaliqsuutiyumañitchuḡa tamatkunūḡa iñuñnun uqautiqaqtuanun qanutun nakuutilaamiñnik. Tainnatchich iñuich iḡaksiatigiymiiñaitkitkaunniñ naiḡpiqtuutigisuglugich uvamnun. Qanuq uuktuutigiaqsikamiñ avanmun, naiḡpiqtuutigiaqsikamiglu, kañiqsisaitchut. ¹³ Aglaan uqavigaagñiañitchuḡa tañḡiḡlamik, aglaan uqavigaagutiginiḡaga ataniḡnaqun God-im aitchuutaa uvamnun, ilivsi taputiv̄lusi ataniḡnaqunma. ¹⁴ Taamna uqallausigikapku qaaniulaañitchuḡa uqallakkama iḡaginiv̄lusi ataniḡnaqutimni. Tikiutiqaanḡaga tusaayugaagiksuaq Christ-mun ilivsiññun. ¹⁵ Uqautigivsi iḡumun ittuamik uvaḡa savaapkun, pimaatqun̄itkitka allat iñuich savaañich uvaḡa savaagñiḡlugich. Aglaan piyummatigigiga ukpiḡutivsi nausaiññaḡniḡatun tainnatulli savaaput akunnnavsiññi siamitquv̄lugu, ¹⁶ uvagut alḡaqsruiv̄saagumiññaqsil̄uta tusaayugaagiksuaamik nunani taavanitchiavsiññiittuanun. Aasii uqavigaagutiqañiḡiḡuḡa pimaatqun̄iḡuḡa allat iñuich savaañiñnik uvamnun iññiqsuglugich. ¹⁷ Bible-ni uqaluuruatun, “Iñuk uqavigaagñiḡumi uqavigaagutiqaḡli Atanḡum iñiḡtañiñnik.”^c ¹⁸ God-im akuqtulaitkaa nalliummatirual̄iḡugu iñuk uqaḡiruuaq inmiñnik ilaan savaani nakuuniv̄lugich, aglaan iñuum savaañi nakuummata sivuḡaani Atanḡum.

Paul-lu Tiliraunḡuaqtuallu

11 ¹ Manimmiurallaquyumaruḡa ilivsiññun uqaḡuma isumalluaḡiitchuatun iñuktun uqavigaaḡtuni. Apiḡipiallakkivsi qanuqpallautigitqun̄iḡuḡa. ² Uvaḡa siñḡaḡikavsi nalaunḡaruakun siñḡaḡigivsi, qanuq maqutaun̄aitchuatun nuliaksrautitun ittusi, unniqsuḡhiisiḡiñakkaptun atautchimun uiksraunmun, Christ-mun. ³ Siñḡaḡigivsi, anayasuk̄uḡa asiñuurrunasugalusi iḡumun ittuamiñ piviuttaqunmiñ Christ-mun, Eve-tuttauq nimigiam sagluqikkanaḡatun pisaasuḡmiḡunmigun. ⁴ Irrusiqaqtusiuvva akuqtuiyumaññaqtuutun qanusil̄imaamik iḡisaurrunmik, iñuk-unniñ alḡaqsruiḡaluaqpan allauruamik Jesus-mik, taavrumaḡa uvagut uqautigikkaptiñniñ ilivsiññun. Irrusiqaḡmisi itqanaitchuatun akuqtusiññaaḡiv̄lugu allauruaq ilitqusiḡ taavrumaḡa akuqtuan̄iñakkavsiññiñ, naaggaunniñ akuqtuḡumav̄lugu allauruaq tusaayugaagiksuaq taavrumaḡa akuqtuqqaakkavsiññiñ. ⁵ Isummatigiruḡa uvamnik qamalliun̄iññaḡaluaḡa supayaami tamatkunaḡa kamanaqtualiuḡutitij̄ tilirauniruaniñ. ⁶ Uqaqtualguitkaluaḡuma, iḡisimaruḡaaglaan sumik uqaqtılaamnik, taamna iḡisimanaqs̄iñḡaga ilivsiññun nalunaiḡuḡu suraḡaḡnipayaamni.

⁷ Piḡuksivik kamanaiyaqama uvamnik ilivsi kamanaqs̄ilaqtautquv̄lusi? Kamanaiyaḡaruḡa uvamnik alḡaqsruiv̄luna God-im tusaayugaagiksuañiñnik ilivsiññun akiil̄iqsuḡaluḡnasi. ⁸ Akuqtun̄itchumiñaiḡuḡich allat aḡaayyuviich maniich aitchuutiñich akuqtun̄aḡitka uvamnun pamarrutit, savautisuk̄lusi ilivsi. ⁹ Nayullavsi piil̄iuliqama, pamatquluḡa apiḡiñaitkiga kiñaliqaa, qanuq pigiraksraḡikkatka pigipkanaḡaich aḡiatit qairuat Macedonia-miñ. Tavraasii pamaḡitqun̄aitchuḡa pamaḡitchaiḡiñiḡatuna-suli naḡniḡutausun̄iḡuḡa ilivsiññun qanupayaaq. ¹⁰ Uqavigaaḡutigiymiiñḡaga taamna iḡumun ittuaḡulugu iluqaiññi nunañiñi Greece, uqaluḡilugu iḡumun ittuakun sivuḡaani Christ. ¹¹ Isumaalukpisi summan akuqtuiñaisilaamnik pamarrutinik maniñnik ilivsiññiñ? Piviuttaḡiñiḡiḡuḡa piñitchuḡa. God iḡisimaruḡ piviuttaḡitilaavsiññik uvamnun.

^c 10.17 Jr 9.24. ^d 11.3 Gn 3.1-5,13. ^e 11.9 Phil 4.15-18.

¹²Pisuñiññagitka ikayuutisi, suli pisuñisaagñiağitka, iñuich nalaunñitichalirayumaut tamatkua piğusiqtuat savaaqağnivlutin God-im savaanjanik, tuvrapiağataqlugu uvagut piğusiqput. ¹³Qanuq tainnatchit iñuich tiliraunñuqaqtuagurut alğaqsruiniñkun, saglunik savaktit, piññuqaqtuut tilirağinivlutin Christ-mun. ¹⁴Aasii aliugñaitchuq, qanuq Satan-unnii isagulgatun qammaum ilinñuagaūuruq. ¹⁵Tainnatuttauq allayağñaitchuq ilaan kivgañi tainnatun alğaqsruiraunñuagmata nalaunñasipkaqtaullasiññimun. Isuksraunmi taimanigu aitchusiaqağniaqtut nalautillugu akilñusiaksraqtin piññuagağniğmikkun.

Paul Nagliksaaqtitauruq Tilirauniğmiñi

¹⁶Apigivsaagivsi isummatigitqunijñuqa uqaqtualilunja isumalluağiitchuatun. Isummatigiymuñiñaguvsiñaaglaan isumalluağiitчуualilunja tainnaunnii naalağnisinja, uqavigaallakkumaunjali mikiruuramikunnii. ¹⁷Uqavigaagun tainnasiq Atanğum pitqurritiginajitkaa uvamnun. Uqaqsiññiaqtunjavva nalupqisuñijñuni isumalluağiitчуuq uqaqtuutun. ¹⁸Iñugiaktuat uqavigaagutiqağuummata nunami kaññiugnikun, uvañaptauq uqavigaagumiñiğmiunja.

¹⁹Uvvailivsi isummatigisuummisi ilivsiññik isumaturualiuqlusi, naaggaavva quviasuuttağirağigiksi naalağniñiq isumalluağiitчуuanik. ²⁰Iłatchiqpalliga ğigiksi iñuk kivgağuqtitchimmanunnii ilivsiññik, naaggaunnii tigusimman manivsiññik ilivsiññiñ, naaggaunnii tigusimman supayauramik pigisukkamiñik ilivsiññiñ, naaggaunnii arguaktitpaiñuni qakiğaluağmasi kiiññavsigun.

²¹Isumasugnaqtusiñuunnii suañaitчуualivlunja tainna uvañja añalanñiññavsi. Tainna isumaqağuvsi, nalaunñanigiga taamna tainnainniğau. Aasiivsauq, supayaamik iñuk uqavigaagutiksraqaqpan, ilaatuttauq isumalluağiisigilunja uqavigaagutigiymuñiğmiğitka uqavigaagutigiğkanji.

²²Uqavigaagutiqağpat Hebrews-gunivlutin? Uvañaptauq. Uqavigaagutiqağpat Israelites-gunivlutin? Uvañaptauq. Uqavigaagutiqağpat Abraham-mun kiñuniginivlutin? Uvañaptauq. ²³Uqavigaagutigivarrun Christ-mun kivgağinivlutin? Uqavigaagumiñiaqtunja kivgaulluatañhaağniñunja. Uvva pañmapak uqavigaaqsapaalluaqsirunja kinnagaquutuun. Sigğaqlhamaapiñarunja ilinñiññiñ tigutaatqaulhamaaqunja akulaitчуuami, ipiğaqtuusiaqağmivlunja kisiññaiqsuanik, suli akulaitчуuami tuqtauqqayaqtaqlunja.^f ²⁴Tallimaiqsuaqlunja ipiğaqtuqsisqunja Jew-guruaniñ, malğukipiaq ipiğaqsagñiq inuqtapqaqlugu atautchimik ipiğaqsagñiğmik,^g ²⁵piñasuiqsuaqlunja anaumiksinarunja anaumiutinik, atausiaqlunja uyağañnik miłuqtuqtanarunja. Piñasuiqsuaqlunja umiaqpaiyyanarunja, unnuaglu uvluğlu naağlugik sağvaqsinarunja tağiumi,^h ²⁶akulaitчуuani iglauniğni, navianniugñani kuagni, iqsiniñiuğniğmiłu tigliyayuktiqpañniñ, iqsiniñiuğniğmiłu iniqpañmi, iqsiniñiuğniğmiłu nunagluktuami, navianniugñiğmiłu tağiumi, iqsiniñiuğniğmiłu aniqataunñuqaqtuaniñ.ⁱ ²⁷Iglutunammigiga savaalaniq sigğağniugniğlu, unnuani iñugiaktuani siñillaiğniğlu kaaksiuniğlu imiğuksiuniğlu, akulaitчуuami niqiksrail-iugniğlu qiqisianiğlu siłamiutauniğlu. ²⁸Aasiisuli, tamatkua piqutiginajaluağmiuni, taimmasuli uvlutuağman nañniğutavvluni unjarriñ añaayuliqiruapayaanun. ²⁹Piñigipiğitka tamatkua suañaitчуuat ukpiğunmiñni. Qinnausimagitkaunnii tamatkua piłuksipkaisuruat ukpiqtuanik.

³⁰Uqavigaagutiksrauguma, uqavigaagutiqağniaqtunja tamatkuniñja salapqiiruanik suañairrutimnik. ³¹God-auruaq Aapauruağlu Ataniğmun Jesus-mun, ilaa kamanautiqaqtuq isuitчуuamun, ilisimaruq saglunjisilaamnuk. ³²Damascus-mi,

^f 11.23 Ac 16.23. ^g 11.24 Dt 25.3. ^h 11.25 a Ac 16.22. b Ac 14.19. ⁱ 11.26 a Ac 9.23. b Ac 14.5.

kavana nalunaiqsana umialgum Aretas munaqsriřinagaa iniqpaņa Damascus tigusukkaluaqłuna. ³³Aasii niřinņagaanna aguummakun igalaurakun katchisigun, aasii annakłuna ilaaniņ. ^j

Paul Qiņiqtuuraaji Puttuqsripkausiaņiļu

12 ¹Uqavigaaqsalguniq iluqani anniqsuutaunjitkaluaqtillugu, uqavigaaqtuavsaaļl aktuksrauruņa. Quliaqtuağutilavsi qiņiqtuuraamnik puttuqsripkausiaamniġlu Ataniğmiņ. ²Akimiagaūtaiļaq ukiuq pianiktuq mayurrauņaqaqtilluņa qilaum iļanun. Nalummiuņa timilgiqsilaamnik naagga timiga qimakługu, God iļisimaruq. ³Aglaan iļisimatualuktuņa mayurrautilaamnik inaannun nalaunņavlutinņ ayuruat, timilgiqsilaamnik naagga timiga qimakługu pisilaaga nalugiga, God iļisimaruq. ⁴Aasii tusaavluņa uqaluutinik uvaņa uqautigiraksrağinjisamnik, quliaqtuağiyumiņaaisamnik iņupayaanun. ⁵Tainnasiq qiņiqtuuraaq uqavigaagūtauyumiņağaluaqtuq, aglaan uvaņa uqavigaagūtiniaņitkiga. Uqavigaagūtiğhaiņñağniagaıtka suaņairrutitka. ⁶Aasiivsauq uqavigaagūkkuma, isumalluağiiğłuna piņiaņiņmiuņa, qanuq uqautiqağniaqtuņa iļumun ittuamik. Aglaan uqavigaaņitchuņa, kimulliqaa isummatigitquluņa qaaņiulaağlugu tautuağikkani uvamni, naaggaunnii tusaakkani uvamniņ.

⁷Suli pitchaiļisaqłuna kamasaaqpaiļļaunmiņ iņugiaktuatigun qiņiqtuuraatigun, aitchuusiaqanaruņa iħuiļiğunmik, kapuağutitun ittuamik timimni. Iļanat Satan kivgaņisa tiliraunaruq iħuiļiğaqsaatquvluņa kamasaaqpaitquņiļļa. ⁸Piņasuiqsuaqłuna iņiulaņagiga Ataniq taavrumuuna, taamna piiquvlugu uvamniņ. ⁹Aasii ilaan uqallautiņagaana, “Uvaņa nagliktuutiqpaga naamaruq iliņnun, qanuq uvaņa suaņņatiga iļisimanammağiksisuuruq kivgamni iliņich suaņaiļimmata.” Taamna pisigivlugu, sugiņitkiga iħuiļiğun pigigupku piiğniņaniņ. Tainnainman quyyatikun uqavigaagūtiğiyumiņağitka suaņairrutitka, Christ suaņņataa itchumaq uvamni. ¹⁰Pisigivlugu Christ tavra quviasuutigititka suaņairrutit, pisaanņasiat, siğliğniğutit, nagliksaaqtirrusiat, iħuiļiğutiğpaich, qanuq suaņaiļikama Christ suaņņasiğuuğaana.

Paul Isumaaluutigigai Corinth-miut

¹¹Uqaqtuņa isumalluağiitchuatun uqautikavsi tamatkuniņa, ilivsi uqaqusaaqłuna. Uqautiyumiņaaiņņagaluagivsi tamatkuniņa, ilivsi isumakkuutiqağluatapayaaguvsi iħuatun uvapkun. Supayaami qamalliunņitchuņa tamatkunanna tilirauruanaiņ, suuņitkaluaņņagma, isummatigiruanaiņ inmiņnik kamanaqtualiuqłutinņ.

¹²Iļisimanautiņi iļumun tilirautilaam savaagunaruq akunnavsiņni. Nayuqavsi, qiņuiqłuna savaağiņagitka aliğnaqtuat sapigņnaqtuallu savaat nalupqinaiyautauruat tiliraunatilaamnik. ¹³Isummatiqapalliqsusi uvamnun pivigruağiņiħaağasugalusi allaniņ aņaayyuliqiruanaiņ pisigivlugu naņniņiņnavsi pamarrusiaksrapkun ilivsiņniņ. Suliqutiğiņaiqsina itqamaņaiğlugu taavrumuuna killukuagūtaunasagirauruakun.

¹⁴Uvva piņatchiğitka itqanaigņitka ullagukłusi. Aasii naņniğumaņitkivsi, qanuq ivaqħiaņitchuņa sunik piqağugłuna pigikkavsiņnik aglaan ilivsi pigisukkvsi, qanuq miqłiqtut sunakkiruksraunņitchut pisilugich aņayuqaatiņ, aglaan aņayuqaaguruat miqłiqtutit sunakkisilugich. ¹⁵Quyyatigigiga aitchuutigiğiyumiņaqama uvamnik supayaamniġlu ikayuğumiņağługu ukpiğutivsi sivunmuktaağniksraņa, qiņiņaqağaluaqtillugu qanutun piviuuttağiliqsaiņiņaqtillusi, piviuuttağiņaiqsaiņiņaqtuatun pikavsiņa. ¹⁶Paņmapak isumasugnaqtusilūunni inna. Ilaan naņniņitkaatigut pamarrusiaksramiņik aglaan pisaasuqłuni maniksraqtuğunaqtuq pitqiksigaūtikun. ¹⁷Uvaņa apiğiņavisi pamarrusiaksramik

ilivsiññiñ taapkunuuna inũktigun tilirapkun? ¹⁸Kiaqsrũnagiga Titus ullaquvlusi, tililũgulu aniqan piqatigitquvlugu ilaanun. Aglaan Titus apigĩnaitkaasi pamağitquluni ilivsiññun, qanuq atiruamık isumaqaqtuguk, sulı atirut pilğusıvuk.

¹⁹Ukua tuyuutit isumapkağugnagaasıluunnii pasiraksraiññiatakasugalunã aullasipkun. Taamna ilũmun inũitichuq. Pivıuttagıraurasii, atausinũuqatiginavlugu Christ, uqanarunã nayuqtigipiaqtuatun ilivlugu God, uqautıvlusi iluqaiññik tamatkuniña, ukpigurri suanasiłaaqtautquvlugu. ²⁰Ullatqıkkıvsi anayasuktunã inũusiğiniãniñasugililũgu inũusiğitquyumakkağã ilivsiññun, asii qaiguma analatkaqsilgilĩlusi niğũginiãsavsigun inñiqiniksrapkun. Anayasuktunã ilaanni qanaağũunasugalusi, killuqsrautiqağasugalusi, qinnaurrirãğãğasugalusi siññatiqağasugalusi, tiğliraqhiğasugalusi, uqautıkkunmiglu siavsiñasugalusi, ilivsilũ isummatigruiniñnavsiññi isumatusaanasugalusi piuqlaanğiqattağasugalusilũ. ²¹Ullatqıkkıvsi takulusi, anayasuktunã God-immun kamanaiyağniãasugalunã sivuqquavsiññi, qanuq qırratiginaiğitka inũgiaktuat piluksianinãruat sivuani, asii tamaunãunun-aglaan isumalıtiginaiğitun pıgiitichuakun aullasiğiliutikkãgmıkkun, allatuutinilũ, sulı atuqtuat timimiğnik pitqurailautigıvlugu.

Aqulliich Kilıktuutit Pağlatıllu

13 ¹Uvva piñatchiğikka ullautisağnika ilivsiññun. Kiñaliqaa pasik-kutiqaqpan inũmun, malğuk naagga piņasut inũich ilisimmağiksuat taavrumuuna pasıkkusianãgun ukpignaqsiraksrağiğaat nalaunãatilaanã uqağilugu ilisimakkaqtin.^k ²Kilıñagitka tamatkua piluksinãruat sivuani iluqaisalu allat, sulı kilivsaagitka pañmapak nayunıtkaluãñaisa, kilinãmmatuttauq nayuqlusi igluani ullautinıgma. Qaitqıgnıguma anayaktuãgumiñaitkitka. ³Tainna anãlanniağivsi ilisımayumiñaqsisagłusi nalupqiginaiğilugu Christ ilũmun uqaqtılaanjanik uvapkuãqluni. Taamna Christ piqutigıkkãqasi suanaiñitichuq aglaan suanãtiqpaqaqtuq ilivsiññi. ⁴Ilaa suanãtãinãruuq kikiaktuurraukami, aglaan pañmapak inũuruq God-im suanãtãaagun. Tainnatuttauq qinñãqağãluãguma suanãtãitichuatun, piqatauruña Christ inũggutaanun, asii anãlanniağivsi God-im suanãtãaagun.

⁵Qanuqitilaagıtchi ilivsiññik, ilitichuğisağłusi inũuqaluaqtılaavsiññik ukpigurri tuvrağlugu. Uuktuãğitchi ilivsiññik. Pañmapak puttusriyumiñaqsigaluaqtusi Jesus Christ ilivsiññi itilaanjanik, ukpiñũuanjisuağıvsi. ⁶İlitichuğitquyumaliga luãğivsi uvana ilũmun tiliraunãtalaamnik. ⁷Anãayyuvigigiga God pitqunıññısuı qanusıpayaaamık pıgiitichuamık, atuñitichumagiga tiliraunimni ataniğnaqtuga tatavsãğugłusi. Aglaan pitqugıvsi nalaunãaruamık, taamnaunnii nalaunãarualiqiniqisi ilitichuqsrisauyumiñailũtuqtuq uvana ilũmun tiliraunimnun, asii qinñãnigłunã suunıtichuatun. ⁸Uvana ataniğnaqunma ikayuğniłukkaa ilũmun ittuãq, akililıqsunıtkaa. ⁹Quviasuktunã suanãkãvsi Ataniğmun, qanuq tatavsãğaksraitkivsi. Tavraasii anãayyutıgıvsi nakuqsisiãñãquvlusi. ¹⁰Tuyugıvsi taapkuniña nayunıllavsi, suammatisunıññısuı atuãqsıgupku ataniğnaqtuga ullakkuvsi. Qanuq Atangum aitchunãagaanã ataniğnaqunmik suanasiłaaquvlugu ukpigurri, qapınãsaanãiğłusi.

¹¹Aqulliıq, aniqatiit, kutpaıgıvsi. İhuaqsruqsıgik pilğutçhisi. Kamagisıgik uqalutka. Atisıqatigiıgıtchi avanmun. Inũunıaqatigiıgıtchi anũyautãitichuakun avanmun asii ilı God-im pivıuttaqsripkairuam ilivsiññik avanmun, sulı inũupkairuam anũyautãitichuakun avanmun itqatiginiağãasi. ¹²Pağlatısitçhi avanmun pağlatikaanjanik ukpiqtuãguruat. ¹³Iluqağmiğ ukpiqtuãguruat maani pağlagaasi. ¹⁴Nãgliktuutiqpañata Atangum Jesus Christ sulı pivıuttaqquataata God-im ilãuraalısimmataatalu İlitqusıgıksuam itqatigilisi iluqasi.

^k 13.1 Dt 17.6; 19.15.